

Sygn. akt I UK 309/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 marca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bogusław Cudowski

SSN Beata Gudowska

w sprawie z odwołania Bogdana D.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 marca 2012 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 14 kwietnia 2011 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2011 r., oddalił apelację ubezpieczonego Bogdana D. od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 20 lipca 2010 r.,

oddalającego odwołanie ubezpieczonego od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 4 stycznia 2010 r. odmawiającej mu prawa do emerytury górniczej.

W sprawie tej ustalono, że ubezpieczony, urodzony 5 września 1959 r., wykazał 21 lat, 9 miesięcy i 26 dni okresów pracy górniczej i równorzędnej. W trakcie zatrudnienia w Kopalni Węgla Kamiennego „Z.” korzystał z urlopu górniczego od 30 grudnia 1999 r. do 28 października 2004 r. W zaskarżonej decyzji organ rentowy uznał, że ubezpieczony nie udowodnił na dzień złożenia wniosku emerytalnego (7 grudnia 2009 r.) 25 lat okresów pracy górniczej i równorzędnej wymaganych do przyznania mu emerytury górniczej na podstawie art. 50a ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych Dz.U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o emeryturach i rentach), a w świetle aktualnie obowiązujących przepisów tej ustawy brak jest podstaw do zaliczenia okresu urlopu górniczego jako okresu pracy górniczej.

Sąd Okręgowy oddalił odwołanie ubezpieczonego od zaskarżonej decyzji, uznając, że art. 50a ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie wymienia okresów urlopu górniczego jako wymaganego okresu pracy górniczej lub równorzędnej z pracą górniczą, co wskazuje na brak podstaw prawnych do zaliczenia tego spornego okresu do okresów wymaganych do emerytury.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację ubezpieczonego, wskazując, iż istotnie zgodnie z art. 21 ust. 4 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz. U. Nr 162 poz. 1112, zwaną dalej ustawą o dostosowaniu górnictwa), urlop górniczy był traktowany „na równi” z okresami pracy górniczej uprawniającymi do nabycia uprawnień z zastrzeżeniem ust. 2. Zgodnie z tą regulacją, urlop górniczy przysługiwał pracownikowi w pełnym wymiarze pięciu lat pod warunkiem, że skorzystanie z tego urlopu pozwalało nabyć górnikowi prawo do emerytury do 1 stycznia 2007 r. Uregulowanie to w swym zasadniczym kształcie obowiązywało zatem do 31 grudnia 2002 r. Ubezpieczony, który domagał się przyznania górniczych uprawnień emerytalnych z art. 50a ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, nie wypełnił

podstawowego warunku wynikającego z tego przepisu, który dopuszczał zaliczenie mu okresu urlopu górniczego „na równi z okresami pracy górniczej”, wymaganymi do nabycia emerytury górniczej tylko przed 1 stycznia 2007 r., pod warunkiem osiągnięcia górniczego wieku emerytalnego. Tymczasem do tego dnia ubezpieczony nie ukończył 50 ani 55 lat, a zatem nie spełnił koniecznych warunków do nabycia emerytury górniczej. Dlatego też do ubezpieczonego nie mógł być zastosowany art. 21 ust. 2 ustawy o dostosowaniu górnictwa dopuszczający zaliczenie w świetle ówczesnie obowiązujących uregulowań prawnych okresu urlopu górniczego do wymaganego stażu pracy górniczej dla nabycia uprawnień emerytalnych.

W skardze kasacyjnej ubezpieczony zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, w szczególności: 1/ art. 2 i art. 32 Konstytucji RP w związku z art. 21 ust. 4 ustawy o dostosowaniu górnictwa oraz w związku z art. 45 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003-2006 (Dz. U. Nr 210, poz. 2037 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o restrukturyzacji górnictwa) przez przyjęcie, iż okres urlopu górniczego nie jest zaliczany do okresów pracy górniczej uprawniających do nabycia praw emerytalnych, 2/ art. 50a ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach przez ustalenie, że skarżący nie ma okresu pracy górniczej równego 25 lat, wobec uznania, że okres urlopu górniczego nie może być mu zaliczony do wymaganych okresów pracy górniczej.

Okolicznością uzasadniającą przyjęcie skargi do rozpoznania jest występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, „czy uprawnienie do traktowania na równi okresu urlopu górniczego z okresami pracy górniczej uprawniającymi do nabycia uprawnień emerytalnych, nabyte na podstawie art. 21 ust 4 ustawy z dnia 26.11.1998 r. (...) pozostaje aktualne po uchyleniu ww. ustawy i czy przy ponownym ustalaniu prawa do emerytury, w szczególności po podleganiu przez okres co najmniej 30 miesięcy ubezpieczeniu społecznemu i ponownym przeliczaniu wysokości emerytury na podstawie art. 53 ust. 4 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, okres urlopu górniczego winien być zaliczany do okresów pracy górniczej, jako prawo słusznie nabyte przez znaczną grupę ubezpieczonych”. Do rozstrzygnięcia pozostaje też kwestia stosowania art. 50a - 50f w związku z art. 53 ust. 4 ustawy o

emeryturach i rentach oraz „odpowieź na wskazane istotne zagadnienie prawne, czy na użytek ww. przepisów okres urlopu górniczego winien być w dalszym ciągu traktowany jako okres równorzędny z okresami pracy górniczej zdefiniowanymi w art. 50 c ustawy o emeryturach i rentach”.

Zdaniem skarżącego zastosowana przez Sądy obu instancji wykładnia literalna i brak nawiązania w obecnie obowiązujących przepisach do uprawnień związanych z urlopem górniczym, która miałaby przesądzać o utracie nabytych uprawnień, nie jest nie, a powstałe zagadnienie wymaga rozważenia z zastosowaniem reguł wykładni celowościowej i systemowej. Celem ustawy, na podstawie której skarżący przebywał na urlopie górniczym, „była restrukturyzacja i modernizacja całej branży górniczej, dla umożliwienia jej dalszego funkcjonowania”. Skarżący zgodził się na skorzystanie z urlopu górniczego, w czasie którego jego uposażenie było znacznie niższe niż te, które otrzymywałby pracując, a ponadto pobiera niższą emeryturę. Zasadne jest stanowisko, że uprawnienie przebywających na urlopach górniczych w zakresie równego traktowania okresów urlopu górniczego i okresów pracy górniczej przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej należy uznać za „prawo słusznie nabyte, korzystające w dalszym ciągu z ochrony prawnej”. Zdaniem skarżącego obecne nie obowiązywanie „specustaw” górniczych i nie wymienienie w art. 50c ustawy o emeryturach i rentach okresu korzystania z urlopu górniczego, jako równorzędnego z okresem pracy górniczej, nie przesądza o utracie słusznie nabytego prawa traktowania okresu urlopu górniczego na równi z okresem pracy górniczej przy nabyciu uprawnień emerytalnych. Formalne uchylene lub zmiana przepisu nie zawsze oznacza utratę mocy obowiązującej wyrażonych w nim norm prawnych. Za przepis zachowujący moc obowiązującą należy uznać taki, który wprawdzie został formalnie derogowany, ale nadal ma zastosowanie do ustalenia skutków zdarzeń zaistniałych w czasie, w którym ten przepis obowiązywał.

W konsekwencji skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie jego odwołania w całości na podstawie art. 398⁶ k.p.c. i przyznanie mu prawa do emerytury, ewentualnie o uchylene zaskarżonego wyroku oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji zasądzenia od organu rentowego na rzecz

ubezpieczonego zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za wszystkie instancje według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę organ rentowy wniósł o jej oddalenie i nieobciążenie kosztami zastępstwa procesowego ze względu na publiczny charakter należności składowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma usprawiedliwionych podstaw już z przyczyn, które uszły uwadze i których nie rozważały ani nie oceniły Sądy obu instancji, a na które pozwany organ rentowy wskazywał w odpowiedzi na odwołanie. Wynikało z nich, że skarżący nabył prawo do emerytury górniczej bez względu na wiek na podstawie ówczesnie obowiązującego art. 48 ustawy o emeryturach i rentach, ustalone decyzją z dnia 19 listopada 2004 r. Organ rentowy przyznał skarżącemu emeryturę górniczą bez względu na wiek od 29 października 2004 r., tj. od ustania ówczesnego zatrudnienia górniczego, po uwzględnieniu skarżącemu jako równorzędnego z okresami pracy górniczej okresu urlopu górniczego od 30 grudnia 1999 r. do 28 października 2004 r. Natomiast w kolejnych decyzjach emerytalnych organ rentowy okresowo uwzględniał do wymiaru przyznanej skarżącemu emerytury górniczej dalsze okresy zatrudnienia wykonywanego przez niego po ustaniu górniczego stosunku pracy (ubezpieczenia). Okoliczności te wskazywały na bezpodstawność i bezzasadność wniosku skarżącego z 7 grudnia 2009 r. o ustalenie mu górniczej emerytury tym razem na podstawie art. 50 ust. 2 ustawy emerytalnej z żądaniem „ponownego” zaliczenia mu okresu urlopu górniczego do górniczych uprawnień emerytalnych, skoro tego samego rodzaju górniczą emeryturę organ rentowy ustalił mu wcześniej na innej podstawie prawnej (art. 48 tej ustawy), po zaliczeniu okresu urlopu górniczego do ustalonego świadczenia. Wysokość tej pobieranej przez skarżącemu emerytury organ rentowy następnie przeliczał na podstawie wniosków skarżącego o uwzględnienie kolejnych okresów ubezpieczenia przebytych po owym wcześniejszym ustaleniu uprawnień emerytalnych.

Skarżący nie nabył prawa do „kolejnej” emerytury górniczej tym razem na podstawie art. 50a ustawy o emeryturach i rentach, ponieważ przed 1 stycznia 2007 r. nie osiągnął określonego w tym przepisie górniczego wieku emerytalnego. Nie wystąpił zatem u niego zbieg uprawnień do wcześniejszej emerytury górniczej, przyznanej mu decyzją organu rentowego z dnia 19 listopada 2004 r. na podstawie art. 48 ustawy o emeryturach i rentach bez potrzeby osiągnięcia wieku emerytalnego („bez względu na wiek”), którą to emeryturę pobierał od ustania górniczego stosunku pracy w dniu 29 października 2004 r., oraz do emerytury górniczej, która mogłaby być ustalona na innej podstawie prawnej (art. 50a tej ustawy) z uwzględnieniem okresu urlopu górniczego, pod warunkiem osiągnięcia górniczego wieku emerytalnego 50 lub 55 lat, którego to warunku skarżący, urodzony 5 września 1959 r., nie spełnił do 1 stycznia 2007 r.

W dniu 7 grudnia 2009 r., w którym skarżący złożył nowy wniosek o ustalenie emerytury górniczej na podstawie art. 50a ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, nie obowiązywał już uchylony z dniem 1 stycznia 2007 r. art. 48 tej ustawy, na podstawie którego skarżący pobierał emeryturę górniczą przyznana mu „bez względu na wiek” z zaliczeniem okresu urlopu górniczego, którą organ rentowy wypłacał mu od 29 października 2004 r. Jak się wydaje - ze względu na powoływanie się w skardze kasacyjnej na wykładnię zawartą w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 września 2009 r., I UZP 6/09 (OSNP 2010 nr 5-6, poz. 72) - skarżący składając 7 grudnia 2009 r. nowy wniosek o przyznanie mu emerytury „ze względu na wiek” w istocie rzeczy zmierzał do uzyskania wyższego świadczenia emerytalnego przez uwzględnienie nowej i wyższej kwoty bazowej, która obowiązywała w okresie złożenia tego nowego wniosku emerytalnego (7 grudnia 2009 r.) do obliczenia części socjalnej emerytury górniczej dochodzonej tym razem, po osiągnięciu górniczego wieku emerytalnego, na podstawie art. 50a ustawy o emeryturach i rentach, której skarżący nie nabył ze względu na brak podstaw do „ponownego” zaliczenia mu okresu urlopu górniczego do ustalenia prawa górniczej emerytury po 1 stycznia 2007 r. Słusznie nabyte przez skarżącego prawo do zaliczenia okresu urlopu górniczego do wymaganego górniczego stażu pracy zostało uwzględnione przy ustaleniu mu emerytury górniczej decyzją z dnia 19 listopada 2004 r. na podstawie

art. 48 ustawy o emeryturach i rentach. Jednakże z tego względu, że przepis ten obowiązywał do 1 stycznia 2007 r. wykluczone było przyznanie mu na wniosek z dnia 7 grudnia 2009 r. emerytury górniczej ze względu na osiągnięcie górniczego wieku emerytalnego, z zaliczeniem okresu urlopu górniczego, ponieważ przepisy prawa emerytalnego nie dopuszczają (nie przewidują) już możliwości zaliczenia okresu urlopu górniczego przy ustaleniu górniczych uprawnień emerytalnych po 1 stycznia 2007 r. Skoro jednak wcześniej organ rentowy uwzględnił skarżącemu okres udzielonego mu urlopu górniczego, przyznając w 2004 r. emeryturę górniczą bez względu na wiek, to oczywiście chybiony i bezzasadny okazał się kasacyjny zarzut naruszenia słusznie nabytego prawa do uwzględnienia okresu urlopu górniczego przy ustalaniu górniczych uprawnień emerytalnych, skoro z tego prawa skorzystał („skonsumował je”), pobierając od 29 października 2004 r. emeryturę górniczą z uwzględnieniem do górniczego stażu pracy okresu tego urlopu. Warto podkreślić, że *ratio legis* i sama konstrukcja urlopu górniczego warunkowała możliwość jego udzielenia od uprzedniego ustalenia przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych okresów uprawniających pracownika do emerytury oraz okresu urlopu górniczego niezbędnego do nabycia uprawnień emerytalnych (art. 21 ust. 2-5 o dostosowaniu górnictwa, co w stanie prawnym obowiązującym przed dniem 1 stycznia 2007 r. gwarantowało nabycie górniczych uprawnień emerytalnych z zaliczeniem okresu urlopu górniczego. I przyznaną według tych zasad emeryturę górniczą skarżący pobiera od 29 października 2004 r.

Powyższe okoliczności uzasadniały wyrażenie poglądu, że górnikowi, któremu wcześniej na podstawie art. 48 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ustalono prawo do emerytury górniczej bez względu na wiek z zaliczeniem okresu urlopu górniczego nie może być „po raz drugi” ustalona emerytura górnicza na innej podstawie prawnej (art. 50a tej ustawy), tym razem ze względu na osiągnięcie limitu górniczego wieku emerytalnego, ponieważ po uchyleniu z dniem 1 stycznia 2007 r. art. 48 tej ustawy nie ma podstaw prawnych do „ponownego” zaliczenia okresu tego samego urlopu górniczego, który został wcześniej uwzględniony przy ustaleniu górniczych uprawnień emerytalnych w stanie prawnym obowiązującym przed 1 stycznia 2007 r., w którym skorzystanie z równorzędnych z pracą górniczą okresów urlopu

górniczego pozwalało nabyć górnikowi prawo do emerytury górniczej (art. 21 ust. 1-4 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych, Dz. U. Nr 162, poz. 1112 ze zm. w związku z art. 45 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003-2006, Dz. U. Nr 210, poz. 2037 ze zm.).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy oddalił niemającą usprawiedliwionych podstaw skargę kasacyjną w zgodzie z art. 398¹⁴ k.p.c.